

УДК 379.85:614.1

С.В. ДУБІНСЬКИЙ,
кандидат економічних наук, доцент
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

В.М. ОРЛОВА,
кандидат технічних наук, доцент
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО ТА ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто особливості та проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Розкрито принципову відмінність медичного туризму та лікувально-оздоровчого. Визначено фактори та обґрунтовано умови, які найбільш суттєво впливають на розвиток лікувально-оздоровчого туризму.

Ключові слова: туризм, медичний туризм, лікувально-оздоровчий туризм.

Вступ. Україна досить складно вирішує завдання з визначенням пріоритетних галузей народного господарства, які потенційно зможуть дати поштовх до сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності як окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому.

В Україні однією з найбільш привабливих та перспективних є саме туристична галузь, яка має величезний потенціал для стрімкого розвитку.

Туристична галузь у нашій країні завжди відзначалася досить неоднозначними характеристиками та можливостями. Не беручи до уваги наслідки конфліктів з Росією, перш за все втрату Криму, можна чітко відзначити, що туристичній галузі приділялося вкрай мало уваги з боку держави та її відповідних установ. Не було чіткого розуміння розвитку, конкретної стратегії, взаємодії різних складових туристичної сфери, не розроблені механізми податкової підтримки, фінансування окремих туристичних регіонів та багато інших факторів.

Туризм як багатогалузеве і багатофункціональне явище-феномен характеризується найвищим ступенем еластичності від природних (екологічних),

загальноекономічних, соціальних і політичних змін у будь-якій країні – потенційній дестинації. Разом з тим з початку ХХІ ст. і до сьогодні прогнозування розвитку туризму ускладнюється у зв'язку з невизначеністю зовнішнього середовища. Складність ситуації в туристичному секторі національної економіки України полягає в тому, що підприємства на сьогодні перебувають під негативним впливом комплексу факторів мега-, макро- та мезосередовища, непередбачуваних за своїм характером [6].

Насамперед першочерговим завданням відповідних державних установ в Україні для сталого розвитку галузі туризму та її складових є забезпечення та вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки для іноземних туристів. Бо саме рівень безпеки є найважливішим фактором, який перешкоджає активному розвитку туристичної галузі та значному зростанню туристичного потоку в Україну.

На думку А.П. Голод, «безпека туризму – це стан функціонування туристичної сфери певного регіону (держави) у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і таким поєднанням туристичних ресурсів та інф-

раструктури, яке дозволяє забезпечити стабільний розвиток конкретної територіальної рекреаційної системи у майбутньому». Вагоме місце у сучасних концепціях безпеки туризму, на нашу думку, має посідати регіональний аспект, адже саме на регіональному рівні проблеми безпеки туризму набувають особливо чітких форм і водночас найбільше піддаються заходам державного регулювання та впливу соціально-економічних регуляторів [1].

І якщо класичний туризм, особливо в напрямі відвідування іноземних країн українцями, має тенденції до розвитку, то такий специфічний напрям, як лікувально-оздоровчий та медичний туризм, досить складно сприймається як нашими співвітчизниками, так і іноземними громадянами, які відвідують Україну.

Що стосується суто медичного та лікувально-оздоровчого туризму, то основним фактором, який впливає на його розвиток, можна відзначити суттєве зростання захворюваності населення, а також виникнення нових, небезпечніших хвороб. Сучасна людина живе у несприятливій екологічній обстановці, перебуває під постійним стресовим навантаженням, що призводить до фізичної і розумової втоми, старіння організму, і, як наслідок, до різних захворювань та зниження трудового потенціалу працівників.

Хоча саме стан здоров'я людини є найважливішою складовою трудового потенціалу як окремого працівника, так і більш вищих рівнів – підприємств, галузей тощо. Особливої уваги при вирішенні завдання збереження відповідного рівня здоров'я працівників потребує медична галузь України та її окремі заклади, що є базовим підґрунтям для розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму. Бо саме від рівня обслуговування, своєчасності надання відповідних лікувальних та реабілітаційних послуг залежить швидкість та успішність відтворення рівня здоров'я працівників та збереження трудового потенціалу [2].

Впровадження медичної реформи в Україні, затвердження концепції та відповідних законів має дати поштовх до

розвитку як суто медичної галузі, так і суміжних галузей, зокрема туризму та його медичного та лікувально-оздоровчого напрямів.

У зв'язку з цим здоров'я для кожної людини стало запорукою повноцінного, щасливого і тривалого життя. Турбота про здоров'я, підвищення життєвої активності стали невід'ємною частиною сучасної системи цінностей. Зростає кількість людей, які прагнуть підтримувати хорошу фізичну форму, а за необхідності своєчасно отримувати якісну медичну допомогу. Природно, з'являються соціальні суб'єкти, що надають оздоровчі, лікувально-реабілітаційні і медичні послуги. Їх територіальна локалізація залежить від природних, історико-культурних і соціально-економічних особливостей країн і територій. Споживачам надається вибір, на який впливають вже персональні установки, цілі і можливості. Усе це формує спочатку, оздоровчий, а потім лікувальний і, нарешті, медичний туризм [8].

Попит на подорожі за здоров'ям постійно зростає. Це пов'язано, з одного боку, з тим, що з'являється можливість вибору, в якій країні і в якій клініці лікувати захворювання, а можливо, робити операцію і проходити реабілітацію. З іншого боку, приводом для лікувально-оздоровчого туризму є його економічна складова. У багатьох країнах лікування пацієнту коштує значно дешевше, ніж на батьківщині, і рівень медичних послуг, що надаються, значно вищий. Враховуючи, що медичний туризм дозволяє заощадити пацієнту до 70% витрат при виїзді в іншу країну з метою отримання медичної допомоги, то зростання цього сектора економіки очікується на рівні 35% на рік. У зв'язку з цим спостерігається зростання числа країн що спеціалізуються на наданні цього виду послуг.

У нашій країні медичний та лікувально-оздоровчий туризм тільки недавно почав формуватися в особливий напрям, що потребує вирішення певних питань, таких як: складовою чого є медичний та лікувально-оздоровчий туризм – саме туризму або медицини, яким має

бути правове забезпечення цієї складової та чи необхідно її ліцензувати, який механізм запобігання ризикам розробити та ін. Вочевидь, фахівці у сфері туризму не володіють необхідними медичними знаннями, щоб компетентно вирішувати питання безпеки медичних втручань, так само як медики не в змозі забезпечити сервісну складову клінічної допомоги іноземцям. Розрізнені зусилля також можуть породити необґрунтовані ризики для пацієнтів-туристів. Тому назріла необхідність концептуального оформлення медичного та лікувально-оздоровчого туризму і розробки на цій основі принципів його організації [8].

Сучасна медицина відіграє важливу роль в індустрії міжнародного туризму. Розглядаючи механізми підвищення якості медичної допомоги, можна виявити перелік можливостей, однією з яких є медичний та лікувально-оздоровчий туризм. Серед зарубіжних дослідників, що звернулися до вивчення цього питання, можна виділити К. Ріхтера, Х. Нарштедта, К. Каспарова.

Питанням впливу окремих факторів на функціонування туристичної галузі приділено увагу в працях А.П. Голод, П.О. Карпенко, А.А. Мазаракі, Т.І. Ткаченко. Становлять інтерес дослідження А.О. Овчарова, І.Е. Оранського, А.А. Романова, А.В. Лебедева, А.А. Саак, Г.С. Усиськіна, А.Д. Чудновського, С.А. Щербакової, В.С. Сеніної та ін. Більшість з них розглядають туризм як різновид подорожі, де її учасники перебувають поза постійним місцем проживання з метою відпочинку, оздоровлення, реабілітації.

У науковій літературі досить часто поняття «медичний», «лікувальний» і «оздоровчий» туризм уживаються як синоніми, що говорить про неструктурованість цієї складової туризму як предмета наукового інтересу.

Аналіз літератури показав, що визначення термінів «лікувально-оздоровчий» та «медичний» туризм у більшості праць є тотожними. У нашій роботі ми сконцентруємо увагу як на лікувально-оздоровчо-

му напрямі туризму, так і медичному, як найбільш привабливому секторі для українських реалій.

Метою статті є аналіз факторів, які впливають на стан медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні та впровадження заходів з активізації цього сучасного та перспективного напрямку в туристичній галузі.

Постановка завдання. Існує необхідність посилення уваги з боку держави до проблем активізації цієї галузі. Необхідно відзначити, що наразі в Україні сформована необхідна інфраструктура державного регулювання туризму, зокрема створено спеціально уповноважений б1 орган державної влади у зазначеній сфері – Державне агентство України з туризму та курортів і його регіональні представництва (в структурі місцевих органів виконавчої влади), а також прийняті законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти. Водночас не існує цільового програмного документа, який би визначав конкретні напрями реформування галузі та індикатори його ефективності, що в сукупності мало б забезпечити стійкий та прогнозований розвиток туристичної галузі України. Власне необхідно відзначити, що певні кроки у цьому напрямі уже були зроблені, зокрема у 2013 р. була схвалена Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2022 р., яка, однак, не набула свого логічного продовження, а саме – Програми розвитку туризму та курортів. У 2014 р. Розпорядження КМУ, яким схвалювалася відповідна концепція було скасоване, а отже, фактично, робота у цьому напрямі припинилася [7].

Що стосується саме медичного та лікувально-оздоровчого туризму, то можна виділити основні фактори, які зумовлюють розвиток лікувально-оздоровчого туризму:

1. Створення загальносвітового інформаційного простору (Інтернет) і принципово нових засобів зв'язку.

2. Розповсюдження швидкісних видів транспорту.

3. Виникнення міжнародного ринку туристичних послуг.

4. Розповсюдження англійської мови як мови міжнародного спілкування.

5. Підвищення життєвого рівня в розвинених країнах та країнах, що розвиваються, і, навпаки, недостатня матеріальна база українських лікувально-оздоровчих закладів.

І якщо перші чотири фактори є суто логічним підґрунтям розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму, то саме останній фактор, як це й не парадоксально звучить, дає можливості для стрімкого зростання лікувально-оздоровчого та медичного туризму і залучення іноземних клієнтів. Це пояснюється значним розривом у цінній політиці. Пройти обстеження, лікувальні та оздоровчі процедури в українських закладах та окремих «вузьких» спеціалістів у рази дешевше, ніж закордоном.

Виникнення і розвиток лікувально-оздоровчого та медичного туризму в нашій країні зумовлені унікальним набором природних, рекреаційних ресурсів та цілою мережею різноманітних лікувально-оздоровчих закладів, які зможуть задовольнити досить широкий спектр потреб туристів з метою лікування та реабілітації.

Можна відзначити, що лікувально-оздоровчий та медичний туризм є складовою частиною внутрішнього і міжнародного ринку туристичних послуг і є його істотною і невід'ємною частиною. Що стосується терміна «медичний туризм», то він народився в 80-ті роки минулого сторіччя. Зародженню цього явища сприяли, з одного боку, глобалізація, інтеграція європейських країн, розширення ЄС, спрощення міграції туристських ресурсів, а з іншого, збільшення витрат на охорону здоров'я, яка проголошується вже протягом декількох років. На цей час вже сформувався глобальний ринок медичних послуг зі своєю інфраструктурою (медичним менеджментом, органами акредитації, агентствами медичного туризму і туроператорами, фахівцями у сфері медичних подорожей) [8].

Що стосується саме лікувально-оздоровчого туризму, то слід згадати наділену великим потенціалом рекреаційну складову в Україні.

Україна, хоча і втратила один з найбільш привабливих туристичних сегментів – Крим, який налічує безліч рекреаційних ресурсів, спеціалізованих лікувальних закладів, все ж має значні можливості для залучення іноземних туристів в галузі лікувально-оздоровчого туризму. Це й західний регіон з великою кількістю цілющих джерел, гірським повітрям, чистими річками та озерами, лісами. Це й азовський басейн, з не менш цілющим ніж Чорне море – Азовським морем, яке на думку фахівців, може успішно конкурувати за вмістом йоду та інших корисних елементів для здоров'я людини. Це й наявність джерел з лікувальними грязями, які успішно можуть конкурувати навіть з грязями Мертвого моря.

Віддаючи належне медичному туризму, в нашій роботі все ж найбільша увага приділена саме лікувально-оздоровчому туризму як найбільш перспективному напрямку розвитку окремої складової туристичного галузі, що може конкурувати відповідною туристичною сферою зарубіжних країн.

Результати дослідження. На сьогодні в Україні існує традиція академічної школи фізіотерапії, курортології та відновлювальної медицини і великий науково-практичний досвід в галузі санаторно-курортного лікування. З іншого боку, активно розвиваються нові напрями профілактично-оздоровчої медицини, в які інвестуються кошти – зростає популярність SPA&Wellness індустрії, формується новий сегмент туристичного ринку – лікувальний/медичний туризм – medical-SPA. Лікувальний/медичний туризм має такий великий потенціал, що у даний час виділяється у самостійний сегмент туристичного ринку з широким колом інвестиційних можливостей: від масштабних готельних проєктів, що прилягають до клінік та розташовані в межах міста, до уже існуючих спеціалізованих комплексів з деякими модифікаціями у структурі послуг. Зростання

рекреаційних потреб населення та його вимоги до якості відпочинку на курорті призвели до трансформації санаторно-курортної справи у курортно-рекреаційну систему, основною метою якої є покращання здоров'я людини, якості та тривалості її життя. Відродження медичної профілактики на етапі санаторно-курортного лікування – один з найважливіших напрямів розвитку і вдосконалення системи охорони здоров'я в Україні. Вирішенню цієї проблеми сприяє розвиток концепції охорони здоров'я здорової людини, мета якої знизити перерозподіл з популяції здорових до хворих, передбачає впровадження сучасних технологій оздоровлення, доповнення існуючої системи відновлювального лікування SPA-програмами з включенням медичних SPA-послуг (medical SPA), спрямованими на профілактику, формування у населення культури здоров'я [3].

Аналіз статистичної інформації показав доцільність та обґрунтованість до-

сліджуваної проблематики та доцільність розвитку саме лікувально-оздоровчого туризму в Україні (табл. 1, 2).

Згідно табл. 1 миспостерігаємо збільшення кількості громадян України, які виїжджали за кордон – 22437671 у 2014 р. до 24668233 у 2016 р. Що стосується кількості іноземних громадян, які відвідали Україну, то тут дещо інша динаміка: значне скорочення у 2014 р. порівняно з 2013 р. – 12711507/24671227 осіб відповідно. Це об'єктивно пояснюється значною нестабільністю внутрішнього середовища в Україні після Майдану. Хоча простежується й позитивна динаміка: з 13333096 осіб у 2016 р. до 12428286 осіб у 2015 р., відповідно. І це гарне підґрунтя для розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Динаміку розвитку санаторно-курортних та оздоровчих закладів відображено в табл. 2.

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків [9](осіб)

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон (усього)	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну (усього)	Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України (усього)	У тому числі		
				Іноземні туристи	Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи
2000	13422320	6430940	2013998	377871	285353	1350774
2001	14849033	9174166	2175090	416186	271281	1487623
2002	14729444	10516665	2265317	417729	302632	1544956
2003	14794932	12513883	2856983	590641	344 332	1922010
2004	15487571	15629213	1890370	436311	441798	1012261
2005	16453704	17630760	1825649	326389	566942	932318
2006	16875256	18935775	2206498	299125	868228	1039145
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299
2011	19773143	21415296	2199977	234271	1250068	715638
2012	21432836	23012823	3000696	270064	1956662	773970
2013	23761287	24671227	3454316	232311	2519390	702615
2014	22437671	12711507	2425089	17070	2085273	322746
2015	23141646	12428286	2019576	15159	1647390	357027
2016	24668233	13333096	2549606	35071	2060974	453561

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади [9]

Рік	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	
	Усього	Ліжок, тис.	Усього	Ліжок, тис.	Усього	Місць, тис.	Усього	Місць, тис.	Усього	Місць, тис.
1990	505	154	556	55	332	115	2213	302	15687	467
1991	513	154	568	55	342	116	2236	318	10521	394
1992	531	155	571	54	321	106	2135	298	...	...
1993	546	157	544	52	308	95	2003	294	7242	632
1994	539	156	520	47	303	90	1968	268	6249	266
1995	551	159	517	43	294	83	1862	263	5884	256
1996	545	155	463	39	286	80	1777	240	5615	242
1997	536	155	428	33	289	76	1754	236	5601	237
1998	547	156	416	33	292	77	1913	234	6904	241
1999	547	155	404	32	303	71	1961	235	7644	236
2000	549	151	377	31	266	63	2010	238	7615	227
2001	555	151	357	29	273	61	2015	236	8578	221
2002	544	151	334	28	290	63	1982	236	10890	231
2003	536	147	325	27	292	62	2005	236	14961	228
2004	531	147	311	25	302	62	2033	231	19443	256
2005	524	145	291	23	321	65	2016	233	18366	236
2006	520	148	277	23	301	63	1976	232	18238	231
2007	523	143	269	21	302	64	1934	224	18363	226
2008	518	142	262	21	302	64	1916	221	18672	218
2009	513	141	252	21	296	62	1907	216	17379	198
2010	510	141	234	19	290	60	1920	217	17342	196
2011	508	141	224	19	280	59	1947	216	17703	194
2012	484	133	185	18	286	60	1925	208	17744	188
2013	477	132	165	15	271	57	1916	202	18549	191
2014	320	79	118	17	90	17	1400	157	13977	126
2015	309	78	79	12	76	15	1399	165	9743	113
2016	291	70	63	10	73	14	1295	146	9669	112

Згідно з даними табл. 2 в цілому спостерігаємо негативну динаміку: скорочення санаторіїв та пансіонатів з лікуванням до 291 у 2016 р. проти 320 у 2014 р. Також спостерігається значне скорочення кількості санаторіїв-профілакторіїв (63 у 2016 р. та 118 у 2014 р.) та значне скорочення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (9669 у 2016 р. проти 13997 у 2014 р.). Такий стан санаторно-курортних та оздоровчих закладів пояснюється складним соціально-економічним станом в нашій країні та специфікою впровадженої медичної реформи. Але, незважаючи на негативну динаміку, простежуються чіткі умови для розвитку лікувально-оздоров-

чого туризму. Більш того, саме залучення іноземних громадян для лікування та реабілітації в Україні дасть шанс на відновлення медичної галузі та розвиток окремих рекреаційних регіонів в нашій країні, створить нові робочі місця, призупинить міграційні процеси, коли найбільш кваліфіковані медичні працівники виїжджають за кордон.

Сьогодні констатує, що заможні українці охоче використовують цей напрям для лікування у закордонних клініках Німеччини, Чехії, Ізраїлю та інших країн. Не меншою популярністю користується й лікувально-оздоровчий туризм за кордоном – це відомі курорти Карло-

ві Вари в Чехії, озеро Хевіз в Угорщині, Мертве море у Ізраїлі та безліч інших.

Але постає проблема завдання розвитку в'їзного туризму й особливо лікувально-оздоровчого, бо в секторі медичного туризму Україні досить складно конкурувати з провідними клінікам Європи та США.

Розвитку в'їзного туризму перешкоджає рівень сервісу, а зовсім не відсутність високотехнологічної медицини і кваліфікованих лікарів. Але прогрес в цій сфері може бути досягнутий, якщо буде єдина координація діяльності клінік і туристичних агентств в забезпеченні необхідних і достатніх умов для медичного і лікувально-оздоровчого туризму в нашій країні. Велику роль має відігравати Міністерство охорони здоров'я та інші відповідні установи в регіонах в питаннях як державного регулювання, контролю за якістю послуг так і в питаннях всебічної фінансової та організаційної підтримки.

І вкрай актуальною для вирішення питань розвитку сервісу у галузі медичного та лікувально-оздоровчого туризму є реалізація положень сервісного управління [4]. Сутність сервісного управління визначає орієнтація на якість сервісу, яка має суттєве значення для управління санаторно-курортними та оздоровчими підприємствами

І в цьому напрямі, вітчизняному туристичному ринку, його суб'єктам необхідно активно, в обмежені строки розвивати саме сервісну складову як основний фактор залучення іноземних туристів.

При розробці стратегії залучення іноземних туристів слід врахувати такі умови. Незважаючи на те, що в Східній Європі пальму першості у сфері медичного туризму наполегливо утримує Угорщина, українські клініки поступово стають популярним напрямом лікування пацієнтів із Західної Європи і США.

Зокрема найбільшим попитом серед іноземних туристів користується така складова медичної галузі в Україні, як стоматологія. І це не випадково. Наприклад, в ірландській стоматологічній клініці за одну коронку доведеться викласти

мінімум 2,5 тис. євро, а в київській вона обійдеться в десятки разів дешевше – від 500 грн. При цьому рівень кваліфікації лікарів у вітчизняних приватних стоматологічних клініках вже давно не поступається рівню підготовки європейських фахівців [10].

Також досить часто пацієнти з-за кордону (особливо Італії, Німеччини, скандинавських країн) звертаються в клініки України з питань репродуктивного здоров'я. Це пов'язано з тим, що в нашій країні репродуктивні технології легалізовані і здійснюються на найвищому рівні.

Україні слід активно використовувати досвід лідерів туристичного ринку, таких як Туреччина. Турецький уряд здійснив комплекс заходів для розвитку і процвітання туристичної індустрії. У 1982 р. в державі було прийнято «Закон про інвестиції в галузі туризму». Прийняття цього законодавчого акту призвело до того, що загальний обсяг інвестицій у туризм становить десятки мільярдів доларів. Державою надано підприємцям середньострокові кредити під низькі відсотки. Уряд дає можливість безкоштовно користуватися земельною ділянкою під туристичною інфраструктурою протягом 49 років. Крім того, Туреччина проводить сприятливу податкову і митну політику [5].

У цілому наведені приклади, аналіз наявних умов і факторів дають можливість для активного розвитку досліджених напрямків туристичної галузі. Тісна співпраця всіх суб'єктів ринку туристичних послуг, поєднання зусиль фахівців медичної і туристичної галузей, створення сприятливих законодавчих умов, розробка прозорих механізмів фінансування, виділення цільового фінансування на відновлення та підтримку медичних і лікувально-оздоровчих закладів, розвиток та активне впровадження сервісного управління, і, насамперед, забезпечення безпеки туристичної галузі дозволить розвинути саме в'їзний тризм, особливо його медичну та лікувально-оздоровчу складову.

Висновки. У статті розглянуто питання щодо розвитку пріоритетних сфер

туристичної галузі України – медичного та лікувально-оздоровчого туризму.

Визначені фактори, які здійснюють ключовий вплив на туристичну галузь в Україні. Зокрема приділено увагу забезпеченню безпеки туристичного бізнесу, розвитку інфраструктури, необхідності завершення медичної реформи, як засади функціонування медичного та лікувально-оздоровчого туризму. Визначено відмінність медичного та лікувально-оздоровчого туризму та обрано шляхи активного розвитку кожного з них.

Обґрунтовано необхідність впровадження сервісного управління в кожному сегменті туристичної галузі, як найважливішої умови підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі України та її окремих суб'єктів на європейському та світовому ринках і, в підсумку, успішного залучення іноземних туристів.

Таким чином, можна зазначити, що розвиток туристичної галузі та, зокрема медичного та лікувально-оздоровчого туризму, є запорукою сталого розвитку економіки України.

Список використаних джерел

1. Голод А.П. Безпека туризму в регіоні: суть та наукові підходи / А.П. Голод // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23–24 жовтня 2014 р. – С. 27–28.
2. Дубінський С.В. Проблеми забезпечення якості послуг в медичній галузі України // Європейський вектор економічного розвитку. – 2016. – № 1 (18). – С. 22–32.
3. Карпенко П.О. Перспективи розвитку курортного продукту в сегменті MEDICAL SPA / П.О. Карпенко, Д.В. Федорова // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23–24 жовтня 2014 р. – С. 152–154.
4. Мазаракі А.А. Сервісне управління підприємствами курортно-рекреаційної сфери / А.А. Мазаракі, Н.І. Ведмідь // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23–24 жовтня 2014 р. – С. 157–159.
5. Розанцев О.О. Організація лікувального туризму в Туреччині / О.О. Розанцев // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – № 6. – С. 137–139.
6. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: від теорії до реалій / Т.І. Ткаченко // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23–24 жовтня 2014 р. – С. 41–43.
7. Шатило О.А. Напрями державного регулювання туристичної галузі України / Шатило О.А. // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23–24 жовтня 2014 р. – С. 60–61.
8. Щекин Г.Ю. Концептуалізація феномена медичного туризму в соціології медицини: автореф. дис. ... д-ра. соц. наук / Г.Ю. Щекин, 2013. – 49 с.
9. Статистичний щорічник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
10. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/ru>

References

1. Holod A.P. *Bezpeka turyzmu v rehioni: sut' ta naukovi pidkhody* [Safety of tourism in the region: essence and scientific approaches]. *Turyzm: realii ta perspektyvy staloho rozvytku. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Tourism: realities and prospects of steady development. Proc. of international scient.-pract. conf.]. Kyiv, 23-24 October 2014., pp. 27-28.

2. Dubins'kyj S.V. (2016) *Problemy zabezpechennia iakosti posluh v medychnij haluzi Ukrainy* [Problems of quality assurance of services in the healthcare industry in Ukraine]. *Yevropejs'kyj vektor ekonomichnoho rozvytku* [European vector of economic development], no. 1 (18), pp. 22-32.

3. Karpenko P.O., Fedorova D.V. *Perspektyvy rozvytku kurortnoho produktu v sehmenti MEDICAL SPA* [Development prospects of the health resort product in the segment of MEDICAL SPA]. *Turyzm: realii ta perspektyvy staloho rozvytku. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Tourism: realities and prospects of steady development. Proc. of international scient.-pract. conf.]. Kyiv, 23-24 October 2014, pp. 152-154.

4. Mazaraki A.A., Vedmid' N.I. *Servisne upravlinnia pidpriemstvamy kurortno-rekreatsijnoi sfery* [Service management of enterprises of the health resort and recreational sphere]. *Turyzm: realii ta perspektyvy staloho rozvytku. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Tourism: realities and prospects of steady development. Proc. of international scient.-pract. conf.]. Kyiv, 23-24 October 2014, pp. 157-159.

5. Rozantsev O.O. *Orhanizatsiia likuval'noho turyzmu v Turechchyni* [Organisation of medical tourism in Turkey]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of International Humanitarian University], no. 6, 2013, pp. 137-139.

6. Tkachenko T.I. *Stalyj rozvytok turyzmu: vid teorii do realij* [Steady development of tourism: from theory to realities]. *Turyzm: realii ta perspektyvy staloho rozvytku. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Tourism: realities and prospects of steady development. Proc. of international scient.-pract. conf.]. Kyiv, 23-24 October 2014, pp. 41-43.

7. Shatylo O.A. *Napriamy derzhavnoho rehuliuвання turystychnoi haluzi Ukrainy* [Directions of state regulation of the tourist industry in Ukraine]. *Turyzm: realii ta perspektyvy staloho rozvytku. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Tourism: realities and prospects of steady development. Proc. of international scient.-pract. conf.]. Kyiv, 23-24 October 2014, pp. 60-61.

8. Schekyn H. Yu. (2013) *Kontseptualyzatsiia fenomena medytsynskoho turyzma v sotsyolohyy medytsyny* [Conceptualization of the phenomenon of medical tourism in sociology of medicine]: avtoref. dyss. ... dokt. sotsyoloh. nauk: 14.02.05 [abstract of a thesis of Doctor of Sociology], 49 p.

9. *Statystychnyj schorichnyk* [Statistical annual]. Available at: www.ukrstat.gov.ua

10. *Ofitsijnyj sajt Vsesvitn'oi turystychnoi orhanizatsii (UNWTO)* [Official site of World Tourism Organisation]. Available at: <http://www2.unwto.org/ru>

В статье рассмотрены особенности и проблемы развития медицинского и лечебно-оздоровительного туризма в Украине. Раскрыто принципиальное отличие между медицинским туризмом и лечебно-оздоровительным, а также определены факторы и условия, которые наиболее существенно влияют на развитие указанных направлений в туристической отрасли.

Ключевые слова: туризм, медицинский туризм, лечебно-оздоровительный туризм.

The article deals with peculiarities and problems of development of medical as well as medical and health tourism in Ukraine. The principal difference between medical tourism and medical and health one has been determined, and the factors and conditions that have the most significant influence on the development of these directions in the tourism industry have been defined.

Key words: tourism, medical tourism, medical and health tourism.

Одержано 17.11.2017.